

o kritickú intelektuálnu biografiu Andreja Siráckeho a o príbeh ideologicky formovanej intelektuality aretovanej v dialektike splývania s práve vládnuším modelom socializmu.

Tibor Pichler

prof. PhDr. Tibor Pichler, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR

ERIKA LALÍKOVÁ – MARIANA SZAPUOVÁ (eds.):

Podoby filozofovania včera a dnes

Bratislava: Iris 2009, 319 s.

Zborník je výstupom z medzinárodnej konferencie s rovnomenným názvom, poriadanej Katedrou filozofie a dejín filozofie FiF UK v Bratislave. Zastrešuje dve témy vychádzajúce z grantových projektov pracovníčok a pracovníkov tejto katedry a ich spolupracovníkov z iných domácich aj zahraničných pracovísk: I. *Teoretické východiská feministického výskumu: epistemologické a metodologické otázky*; II. *Sondy do dejín slovenského filozofického myslenia*.

Recenzovaný zborník je zaujímavý z viacerých hľadísk. V prvom rade oslovuje pokračujúcim úsilím o reflexiu a analýzu tvorby E. Farkašovej v jej filozofických aj literárnych súradniciach. (Pripomeňme, že ouvertúrou k tomuto špecifickému bádaniu boli príspevky v zborníku *Filozofia a/ako umenie*, vydanom v r. 2004). Konferencia sa totiž niesla v znamení životného jubilea dlhoročnej členky a vedúcej spomínanej katedry, poprednej slovenskej filozofky a spisovateľky Etely Farkašovej. To sa premietlo aj do faktu, že značná časť referujúcich sa špeciálne zamerala na rozbor tvorby tejto autorky (M. Szapuová, M. Bátorová, E. Maliti-Fraňová, L. Krištofová, J. Zezulová, E. Višňovský, Z. Plašienková, T. Münz) alebo sa jej výskumnými výsledkami inšpirovala, resp. na ne nadviazala, a to buď v kontexte sledovania určitej filozofickej témy, alebo v rámci skúmania konkrétneho odborného problému (Z. Kiczková, M. Marcelli, L. Mendelová). V tomto kontexte možno vyzdvihnúť dva typy prístupov: na jednej strane fragmentárny (kde však fragment – ako vo svojom príspevku zdôraznil M. Marcelli – vždy odkazuje na celok, z ktorého bol vytrhnutý), na druhej strane zjednocujúci, usilujúci o celistvý pohľad na Farkašovej dielo a jeho kontexty. Prvý prístup je prítomný v príspevkoch zameraných na skúmanie Farkašovej chápania pojmov situovaného poznania a subjektu, v príspevku sledujúcom pragmatistické motívy v jej filozofovaní, ale aj v textoch reflektujúcich určitú časovú etapu v jej písaní či metódu uplatnenú v konkrétnej novele. Druhý prístup je dobre čitateľný najmä z textu orientujúceho sa na zachytenie viacdimeziálnosti autorskej osobnosti E. Farkašovej.

Druhou kľúčovou témou zborníka sú sondy do dejín slovenského filozofického myslenia, vychádzajúce z dlhodobého spoločného projektu FiÚ SAV a Katedry filozofie a dejín filozofie FiF UK. Špecifickým zámerom konferencie bolo zaplniť medzeru vo výskume dejín slovenskej filozofie súvisiacu s absenciou problematiky vývinu a rozvoja filozofie na vysokých školách. Tento zámer sa odzrkadlil v jednotlivých konferenčných príspevkoch, pričom do centra bádateľskej pozornosti sa dostala minulosť Katedry filozofie a dejín filozofie FiF UK ako popredného slovenského vysokoškolského filozofického pracoviska. Príspevok M. Zigu je historiografickou sondou zacielenou na osvetlenie vývinu tejto katedry po organizačnej stránke a na jej výskumnú a publikačnú činnosť. E. Lalíková sa vo svojom príspevku venuje téme výučby dejín filozofie na tejto katedre a osobitne si všima názory dvoch osobností – T. Münza a J. Kocku –, pre ktorých boli dejiny filozofie nielen vyučovacím, ale aj výskumným predmetom. T. Kuklinková sa zamýšľa nad pozitívami aj negatívami zborníka FF UK *Philosophica* (konkrétne nad článkami zo 60. a 70. rokov), a to z hľadiska tak tematického, ako aj kvalitatívneho, pričom zborník *Philosophica* vníma ako určité „zrkadlo vývinu katedry filozofie“. Tieto čiastočne syntetizujúce pohľady dopĺňajú kvalifikované analýzy teoretického prínosu konkrétnych postáv, ktoré pôsobili na Katedre filozofie a dejín filozofie FiF UK v minulosti: S. Štúra (K. Korená), J. Cígera (V. Leško, Z. Plašienková), M. Suchého (J. Piaček), J. Kánskeho (L. Bohunická), J. Suchého (L. Hohoš). Do tohto kontextu vhodne zapadá otázka, ktorú vo svojom príspevku rieši R. Dupkala: Aký vplyv na povahu slovenskej filozofie mala recepcia európskych myšlienkových smerov a prúdov v našom národnom prostredí?

S výskumnými témami zborníka korešpondujú príspevky českých filozofov, ktorí s bratislavskou Katedrou filozofie a dejín filozofie dlhodobo spolupracujú: J. Zouhar a J. Svoboda reflektujú situáciu v českej filozofii 60. rokov a v tomto rámci osobitne názory brnenského filozofa L. Nového; J. Šmajš si kladie naliehavé otázky o povahe súčasnej krízy (ktorú vníma nielen v rovine finančnej a hospodárskej, ale aj v rovine ekologickej, pričom za jej signifikantný znak pokladá ontický nesúlad kultúry s prírodou) a následne objasňuje svoj koncept evolučnej ontológie a zamýšľa sa nad evolučno-ontologickým statusom kultúry. Obohatením zborníka sú texty poľských filozofov, skúmajúcich z určitého zorného uhla problematiku vedy, resp. etiku autenticity (B. Szotek, A. Kiepas). Popri tom – a to je nezanedbateľné – zborník dáva priestor mladým filozofom doktorandom (N. Mikláš a M. Nuhlíček). Ich príspevkom nechýba invencia ani analyticko-kritický duch.

Prezentácia výsledkov dlhodobejšieho výskumu, ktorú tento zborník umožňuje, nemá len informatívnu a analytickú hodnotu. Dovoľuje aj zaujímavé porovnania, keďže v koncepčnom a myšlienkovom vývine autorov a autoriek došlo medzičasom k prehĺbeniu a rozvinutiu predmetu ich výskumnej práce. Možno to sledovať na pokračujúcej produktívnej diskusii slovenských feministických filozofiek o jednej z najviac pertraktovaných teórií v súčasnej feministickej filozofii – o teórii stanoviska (ktorú vo svojich teoretických prácach, ako aj v konferenčnom príspevku obhajuje E. Farkašová a na ktorú sa odvolávajú aj Z. Kiczková, M. Szapuová a L. Mendelová); a rovnako to možno vidieť aj na konkrétnych príspevkoch týkajúcich sa rozličných aspektov dejín slovenského filozofického myslenia a usilujúcich o analyticko-hodnotiace a syntetizujúce pohľady.

Sústredený záujem o tvorbu Etely Farkašovej, ktorého svedectvom je aj recenzovaný zborník, je nielen výpoveďou o vedeckých a umeleckých kvalitách tejto autorky a o jej osobitom prínose do slovenskej filozofie a kultúry, ale signalizuje aj niečo iné. Je to fakt, že dejinnofilozofické skúmania sa už neobmedzujú len na osobnosti, ktorých dielo sa zavŕšilo, ale že svoje výskumné teritórium rozširujú o aktuálne dianie – hoci, ako vieme, vecne a kompetentne analyzovať a posudzovať je vždy zložitejšie tam, kde neexistuje dostatočný časový odstup od predmetu bádania a kde skúmaná tvorba je stále v pohybe, kde zostáva otvorená novým dimenziám, smerovaniam aj odchýlkam.

S tým súvisí ďalšia pozitívna správa, ktorú tento zborník vysiela do sveta: Slovenskí filozofi sa začali nielen navzájom čítať, ale aj odborne rešpektovať a inšpirovať, začínajú spolu viesť dialóg aj vecnú polemiku. V kontraste s doteraz prevládajúcim trendom citovania výhradne zahraničných autorít sa konečne aj u nás formuje vedecké prostredie, v ktorom sa dostáva výraznejšieho uznania prácam našich vedeckých osobností, a to aj z radov vlastných kolegov. Publikácia je dobrou prezentáciou úrovne vedeckého výskumu v oblasti dejín slovenského filozofického myslenia, ako aj dosiahnutej úrovne filozofovania na Slovensku.

Dagmar Smreková

PhDr. Dagmar Smreková, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR
e-mail: dagmars1@seznam.cz